

LAURA MELINDA TĂTĂRAN,¹ ROMÂNIA

Cuvinte-cheie: poartă, șură, motive, simbol geometric, simbol fitomorf.

Aspecte ale morfologiei și ornamenticii porților de șură codrenești

Rezumat

Un călător care s-ar apropia de un sat din zona Codru ar fi surprins să constate că, din pâlcul de copaci fructiferi care indică vatra satului, se remarcă niște construcții monumentale, care depășesc dimensiunea caselor. Acestea sunt șurile din Codru. Rolul lor economic și multifuncționalitatea - fân, hambar pentru cereale, grajd pentru vite, adăpostul întregului inventar agricol, unelte și mijloace de transport - le conferă un rol predominant în viața țăranului din gospodăria de Codru. Cele mai spectaculoase decorațiuni se găsesc pe porțile de șură. În general, în toate gospodăriile am dat peste porți din lemn de brad, pe stâlpi de stejar. Deși ornamentele au doar funcția de decor, aceste ornamente prezintă un realism care se afirmă prin comunicarea sensului. A fost luată din viața reală, a fost prelucrată, stilizată puțin și introdusă în ornamentarea artei populare a unui popor.

¹ Muzeul Județean Satu Mare.

Keywords: gate, barn, motifs, geometrical symbol, phytomorphic symbol.

Aspects of the Morphology and Ornamentation of the Barn Gates from the Land of Codru

Summary

A traveller who would approach a village from the land of Codru would be surprised to find that, from the orchard of fruit trees that indicate the hearth of the village, some monumental constructions stand out, which far exceed the size of the houses. These are the barns from Codru. Their economic role and multifunctionality - hayloft, barn for grain, stall for cattle, the shelter of the entire agricultural inventory, tools and means of transport - gives them a predominant role in the life of the peasant from the Codru household. The most spectacular decorations lie on the barn gates. In general, in all the households I came across gates made of fir wood, on oak poles. Although the ornaments have only the function of decoration, these ornaments present a realism that is affirmed by the communication of meaning. It was taken from real life processed, stylized a little, and introduced in the ornamentation of the folk art of a nation.

Aspecte ale morfologiei și ornamenticii porților de șură codrenești

Una dintre caracteristicile principale ale Ținutului Codrului este conviețuirea multietnică. Din vechime, alături de români, au trăit maghiari, șvabi, într-o perioadă s-au aflat și evrei în zonă, iar astăzi niciun sat nu este lipsit de o comunitate de romi. Acest amalgam etnic a dus și la o varietate de forme și volume în ceea ce privește arhitectura tradițională din zonă. *Diversitate* este cuvântul care poate caracteriza foarte bine și componența ansamblurilor arhitecturale ale gospodăriei codrenești care sunt multe, astfel avem găbănașe construite din voioagă și finisate cu ancadramente de lemn, iar, mai nou, prezente în unele curți, sunt găbănașele din zidărie, finisate și acestea ornamental cu cărămizi (în special în satul Tătărăști, județul Satu Mare, sunt prezente aceste tipuri de găbănașe din zidărie). Pe lângă acestea, în gospodării mai sunt prezente lemnării, coșteie de porumb, cotețele pentru porci și găini, dar și bucătăriile de vară. Peste toate acestea, volumul care domină toată gospodăria, subordonată fiindu-i chiar și casa², este cel al șurii.

În literatura de specialitate nu s-a găsit o denumire tipologică unanimă pentru acest tip de construcție, a cărui răspândire se întinde în partea nord-vestică a Transilvaniei, cuprinzând zonele etnografice ale Codrului, Câmpia Someșului, inclusiv Câmpia Careilor. Unii specialiști etnografi, studiind arhitectura tradițională, au menționat-o în studiile lor cu denumirea de „șură pă două laturi”, așa cum o denumește Valer Butură, menționând că elementele de bază ale construcției ar semăna cu cele de la șura cu gârbe. Ioan Toșa face descrierea șurii ca fiind o „șură cu strane”, având „o parte centrală care este spațiul delimitat de porțile de intrare și stâlpii din interior care erau plasați din loc în loc pentru susținerea podului și stranelor”; o altă menționare a acesteia o face Romulus Vuia, apreciind că acest tip de construcție al șurii este prezent în județele Sălaj și Satu Mare, fiind „extrem de arhaică” și o numește „șură în furci”. Acest tip de furci, sunt de fapt stâlpii cu furcă, pe care la capătul superior se sprijină cununa.

Tancred Bănățeanu corelează modul de construcție al șurilor din regiunea Sătmăruului cu cele central-europene, și Ivan Iurașciuc consideră că stilul arhitectural al acestor ansambluri este de origine germanică, locuitorii zonei numind construcțiile chiar „șuri nemțăști”. În cuprinsul acestei lucrări s-au studiat cu preponderență șurile din zona Codrului sătmărean, oprindu-ne asupra celor din comuna Homoroade, unde am realizat și cercetarea de teren.

Morfologia șurilor codrenești este complexă. Pe latura scurtă dinspre stradă se află poarta principală. De obicei, acesteia îi corespunde pe partea opusă o altă poartă³. Între acestea se află un spațiu larg, central, delimitat din loc în loc de stâlpi de susținere. Acest spațiu servea drept arie de treierat, când vremea de afară nu era favorabilă, și adăpostește

² Viorel Rogoz, *Familia în credințe și obiceiuri. Studiu de etnologie aplicată pe un material din ținutul Codrului*, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2002, p. 19.

³ Vezi anexa 1.

carul și uneltele agricole de dimensiuni mai mari: plug, grapă, semănătoare, mai nou tractorul.

Tot aici s-au organizat petrecerile de nuntă până în deceniul nouă al secolului XX. Aici se realizează și astăzi slujbele de înmormântare, în caz de vreme nefavorabilă, sau în comunitățile în care nu este prezentă capela mortuară. Dar și celebrul „danț la șură”, la care ceterașii stau deasupra „*dănțăușilor*”, urcați într-o căruță, sau chiar în podul șurii. Alături de poarta principală se află una sau două porțițe ce conduc în încăperi laterale, numite strane de unii cercetători.

Aceste încăperi ocupă una sau ambele părți ale șurii și servesc drept poiată pentru animale, magazie de unelte sau pentru diverse materiale, cămară amplasată pe partea nordică (suplinind *găbănașul* ori *gârliciul*, ce apare în unele gospodării ca și construcție separată). Aceste încăperi laterale sunt acoperite cu un pod din scânduri, ce este utilizat pentru depozitarea furajelor sau a butoaielor goale și a altor unelte gospodărești. În aceste încăperi, accesul se realizează prin uși dispuse pe laturile lungi ale șurii. Unele încăperi au și ferestre sau obloane, în funcție de necesități. Toate aceste încăperi au spațiul de călcare realizat din lut bătut. În multe gospodării au fost săpate *pemnițe* (pivnițe) chiar sub șură. De regulă, aici se depozitează butoaiile cu vin, pălincă, murături, cartofi, ceapă etc.

Odată încheiat volumul arhitectonic al șurii, meșterul simte nevoia unei exprimări cât mai expresive a frumuseții formelor create, evidențiindu-le printr-un decor judicios raportat la proporțiile impresionant de mari ale acesteia.

Obiectul însuși, prin plămuirea sa, devine un element ce aparține atât patrimoniului material, dar și patrimoniului imaterial, el are rost și rostul îl face să dăinuie peste timp, realizând medierea între generații.

Nu este corect, totuși, să ignorăm valoarea estetică imprimată unei suprafețe utile, prin ornamentica propusă. Altfel spus, trebuie întotdeauna să vedem în ce măsură ornamentele aplicate pe suprafața unui obiect sunt puse intenționat, astfel încât crearea câmpului ornamental derivă, în fapt, dintr-o conștiință mai profundă a nevoii omului de a comunica nu doar cu orizontala, ci și cu verticala sa, obiectul devenind și unul cu funcții magice de apărare și chiar cu valori propițiatice.

Forma la care au ajuns aceste creații populare a rezultat după un lung șir de „exerciții”, și nu numai atât, creatorul popular a demonstrat că este caracterizat de un simț estetic bine dezvoltat, puternic ancorat în viața spirituală. Este explicabil faptul de ce atunci când privim o compoziție ornamentală tradițională, aceasta ne farmecă prin echilibrul său, armonia și simțul măsurii.

Porțile principale, cu două canaturi, ce dau spre uliță, sunt lucrate în întregime din lemn și însumează compozițiile ornamentale cele mai dezvoltate. Pentru realizarea porților se folosește cu predilecție fagul și bradul. Rar am auzit povestindu-se de porți din teiuș sau plopșor, dar acestea nu au aceeași rezistență; după câțiva ani, din cauza intemperiilor, a soarelui care le ardea și a lipsei de tratamente potrivite pentru lemn, au cedat.

„*Apoi porțile care se făcéu la șură... nu era scândură, pă la depozit da' era scumpă, n-avém posibilitate, aducém brad furat din pădure cu acordu pădurarului, sau cum am avut*

noi înainte, era păstă Codru tăietură de plop'ti, de teiuși, am adus teiuși de acolo, ș-apoi să crăpa, nu era cu firistrău, ș-apoi erau tri la firistrău la, firistrău mare, să puné bocu respectiv pă alți doi parapeți de lemn ș-apoi on om stăté acolo sus pă schelă, doi jos și cu firiz de ala crăpa scândură, scândură cu scândură, ș-apoi după ce le prelucra se foloseau la porți de la șură, la o ușé de la șură, la ce mai aveai nevoie.”⁴

Decorul principal îl constituie aplicațiile din scânduri care au numai rol estetic. Ele se sprijină pe un fond plan, realizat tot din scânduri, tăiate obișnuit, fixate de cadrele canaturilor.

Tehnica ornamentării porților de șură din zona Codru constă în traforarea formelor și a profilurilor din lemn de brad, care sunt aplicate și grupate într-un repertoriu cu caracter decorativ. Traforarea, ca procedeu tehnic de ornamentare, constituie o particularitate zonală a porților de șură din Codru. Elementul predominant al fondului, având un rol funcțional, de întărire a aripilor porții, este conceput ca ornament sub formă liniară, creând așa-numitele X-uri, care încadrează diferite motive decorative.

Bârna plasată pe mijloc – „*mijlocariu*”⁵ – prezintă proeminențe modelate la capete în așa fel încât rezolvă ingenios încuietorea porții. Elementul decorativ de bază al porților îl constituie șipcile de scândură – „*lețurile*” – drepte, cu care se realizează o mare varietate de combinații ornamentale liniare. Elementele liniare sunt combinate cu decupări în linii curbe, frânte, sau cu motive mai complexe, combinații din diferite elemente circulare, rozete. Motivelor ornamentale geometrice li se alătură elemente fitomorfe, zoomorfe, antropomorfe, astrale (soarele este omniprezent). Ponderea lor în ansamblul decorului este însă depășită de combinațiile liniilor drepte.

Această ornamentică se întâlnește și la porțile de intrare în gospodăria codrenească, astăzi înlocuite aproape în totalitate cu porți metalice. Chiar și acestea din urmă păstrează elemente metalice decorative aplicate, specifice vechilor porți de lemn. La casele vechi codrenești, sub cele două „ape scurte” ale acoperișului (pinioane) se întâlnește un decor similar⁶.

Pe suprafața mare a porților, decorul apare organizat în registre bine delimitate de înșuși elementul constructiv. Analizând registrele decorative, observăm că în cadrul lor elementele nu apar izolate, ci formează grupe de motive ornamentale, a căror dozare și succesiune este supusă unui ritm precis.

Totuși, ca o forma compozițională să aibă efectul scontat asupra ochiului privitor, dar să își păstreze și semnificațiile profunde, meșterul care decorează o poartă codrenească are în gândurile sale principiile decorative, atât de profund și tâlcuitor notate de Alexandru Tzigara Samurcaș în *Izvoade de creștături ale țăranului român*⁷:

„Din succesiunea regulată a zilelor săptămânii s-a stabilit principiul repetiției, ce

⁴ Groza Lucian, sat Chilia, jud. Satu Mare, culegător Laura Melinda Tătăran, an 2019.

⁵ Vezi anexa nr.2a și 2b.

⁶ Vezi anexa 3.

⁷ Alexandru Tzigara Samurcaș, *Izvoade de creștături ale țăranului român*, Partea I, Atelierele grafice SOCEC &Co., Societate Anonimă, București, 1928.

alcătuiește fondul jocurilor, al cântecelor și doinelor.”⁸ – acest principiu al repetiției presupune ca pe o suprafață să fie alcătuite forme de aceeași dimensiuni, una lângă alta, la o distanță egală oferind astfel suprafeței ornamentate un aspect plăcut la vedere.

„*Pentru a evita monotonia repetiției, care lesne poate fi obositoare ca și necurmata înșiruire a picurilor de ploaie, din acest prim principiu s-a format cel al alternanței, inspirat de opoziția schimbului dintre zi și noapte.*”⁹ - îmbinând acest principiu și cel dintâi, meșterul alcătuiește cele mai bogate și impunătoare motive.

„*Uimit de perfecțiunea cu care firea împarte cele mai multe din făptuirile sale în două părți egale, artistul sculptor a născocit acele motive unitare bazate pe principiul simetriei dintre componente.*”¹⁰ - echilibrul unei compoziții este întotdeauna dat de un meșter iscusit, care, având un gust format, nu va lăsa niciodată ca lucrarea să încline într-o parte.

„*Iar rotunjimea globului solar cu ale sale raze strălucitoare, sau chiar și numai imaginea așa de perfectă a unei flori, au inspirat artiștilor străvechi motivele cu ornamente ce înconjoară un punct central, adică principiul radiațiunii.*”¹¹ - principiul acesta creează acele ansambluri ornamentale care pornesc de la un punct central, constituind câmpul ornamental în jurul lui.

Bogăția ornamentală a porților este echilibrată în cadrul construcției de frize decorative din scânduri traforate, așezate pe unul sau două registre, sub streășina acoperișului. Frizele au chenare cu profiluri frumos modelate. Datorită împodobirii lor în mod similar porților, ușițele (porțițele) întregesc ansamblul decorativ al șurilor. Pe ele se repetă, într-o desfășurare miniaturală, câte un fragment din compoziția porților mari.

Totuși, țăranii codreni au păstrat la șurile mai vechi această formă de ornamentare doar cu șipci care formau doar motive geometrice, și recent, până în timpul perioadei comuniste, au păstrat pentru porțile de șură doar culoarea naturală a lemnului îmbibat cu ulei ars, dând un colorit negru, ori doar ulei de in, cei care erau mai înstăriți și își permiteau, care păstra peste ani culoarea cenușie a porților. În timpul perioadei comuniste, oamenii de la sat, ajungând să muncească în fabricile industriale din orașe, au avut acces la mai multe resurse, astfel, mulți dintre cei angajați la întreprinderea UNIO din Satu Mare procurau vopsea de acolo pentru a vopsi porțile șurilor.

Mergând la oraș, ei nu s-au lăsat de sat, și chiar dacă o mare parte din viață și-o petreceau acolo, întotdeauna se întorceau la casa părintească sau la casa lor, unii făcând naveta, aducând ceea ce era mai bun pentru a ridica locul și a-l înfrumuseța.

„*D-apoi asta o fost o mândrie a omului, că o putut să și-o facă așé frumoasă, tăt care de care făcé mai frumos model pă iele, le vopsé care care cum puteau....Care o fost mai lăsați omini n-o mai umblat după atâta vopsé, lăsa așé numa lemnu gol. No, d-apoi care făcé culori pă ie frumósă, când trecé cineva pă drum numa stăté în loc să se uite ce frumos*

⁸ Ibidem, p. 37.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

și-o făcut șura.”¹²

Nu există studii de specialitate care să discute originea acestui monument al artei populare. În multe din satele zonei, li se mai spune și astăzi „șuri nemțăști”. Sub această denumire apare menționată și în cele câteva lucrări de specialitate, care i-au fost dedicate. Credem în acest sens că este posibil ca românii codreni să fi preluat tehnica de construcție a acestora de la șvabii colonizați în zonă în secolul al XVIII-lea. Spre această concluzie ne îndeamnă și constatarea că același gen de șură se întâlnește în toate satele șvăbești din Câmpia Careilor. Aici însă, porțile de șură au decorațiuni mult mai simple, ceea ce ne îndeamnă să credem că ornamentația a fost introdusă de meșterii români, care obișnuiau să-și înfrumusețeze în acest fel casele și poarta de la intrarea în gospodărie.

Semnificația artistică a ornamentației porților codrenești de șură constă atât în originalitatea ca expresie, cât și în varietatea formelor create. Fiecare element este subordonat unei compoziții organizate care întregesc prin frumos arhitectura șurii.

Pe fațada porților, toate compozițiile ornamentale, chiar și cele mai complicate, se disting prin echilibrul emanat de poziționarea lor meticuloasă, rezultând aceste compuneri meticuloase care cuprind ornamente fitomorfe, geometrice, motivul „ciurului”, motive avimorfe, romburi, motivul „ghiveci de lalea”.

Cunoscând aceste moșteniri, dorind să valorificăm monumentalitatea lor, dar și din dorința de a rămâne drept mărturie atât pentru înaintași, cât și pentru generațiile viitoare de meșteri sau iubitori de folclor care vor simți chemarea de a-și construi o șură cu poartă ornamentată, am luat hotărârea să consemnăm atât prin cuvinte, cât și prin imagini înfățișarea acestui meșteșug.

Dintotdeauna omul a avut o aplecare să-și împodobească lucrurile ce îl înconjoară, odată ce un obiect a primit funcția utilitară, pe al doilea loc este funcția estetică, care la țăranul român capătă o înaltă ținută artistică.

Într-un studiu, Paul Petrescu consemna: „În transcrierea realității, poporul a dovedit o mare putere de abstractizare și sintetizare. Unele imagini întâlnite în natură și anume acelea care au impresionat puternic imaginația omului și care influențează direct viața sa - soarele, lumină, om, copac, animal – au fost transformate în cadrul unui lung proces de stilizare în semne ce au fost adoptate ca simboluri.”¹³

Astfel, cercetând zona și reușind să observăm frecvența în care apar motivele decorative și formele pe porțile de șură, am alcătuit o tipologie e acestora, clasificându-le după următoarele tipuri: geometrice, fitomorfe, avimorfe, cosmice, religioase.

Soarele - este considerat a fi izvorul luminii, al căldurii și al vieții¹⁴. Razele acestuia trimise pe pământ reprezintă influențe cerești sau spirituale, primite de pământ, cunoscut fiind faptul că în vechime popoarele aveau un cult al Soarelui, considerându-l zeu. La începuturi, soarele avea o funcție magică, simbol al Dumnezeirii, dătător de viață, odată cu

¹² Inf. Groza Elvira, sat Chilia, jud. Satu Mare (născută în anul 1946).

¹³ Paul Petrescu, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, Ed. Meridiane, 1974, p. 29.

¹⁴ Vezi Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Editura Polirom, Iași, 2009, p. 842.

trecerea timpului această funcție a pierit și soarele a rămas doar un motiv în compozițiile ornamentale. Soarele este nemuritor, el moare la asfințit, dar reînvie la răsărit, de aceea este considerat simbolul reînvierii, al reîntoarcerii veșnice, al vieții care trece printr-o moarte temporară.¹⁵

Triunghiul - este figura geometrică ce corespunde Trinității, sub simbolul lui se ascund semnificațiile cifrei 3, care reprezintă divinitatea, armonia și proporția. Triunghiul cu vârful în sus reprezintă principiul masculin și focul, iar triunghiul cu vârful în jos reprezintă principiul feminin, apa.¹⁶ Este considerat a fi figura geometrică fundamentală, deoarece restul figurilor geometrice se pot împărți în triunghiuri.¹⁷

Rombul - este format din două triunghiuri unite la bază, reprezentând cele două principii opuse: cer și pământ, masculin și feminin.¹⁸ Simbol al fecundității, fertilității și armoniei.¹⁹ Simbolizând și cultul solar, el poate fi identificat și cu soarele.²⁰

Steaua - este un simbol celest, asociat cu cultul solar, steaua oferă lumină. Stelele sunt considerate ochii cerului, copii ai Soarelui și ai Lunii. Călăuze ale oamenilor, stelele sunt legate de soarta individuală a fiecărui om.²¹

Crucea - în compozițiile ornamentale, crucea apare izolată, dar cel mai mult aceasta este corelată cu simbolul solar sau pomul vieții. Este un simbol cu funcție apotropaică, crucea având în interior *o funcție de sinteză și de măsură, în ea se întâlnesc atât cerul cât și pământul*²², toate stadiile de dezvoltare ale omului, fiind cel mai totalizant simbol, în ea unindu-se într-un singur punct toate coordonatele lumii.

Pomul vieții - este un simbol al vieții în continuă ascensiune spre cer, pomul vieții este simbolismul verticalității. În cultura noastră sunt trei reprezentări ale pomului vieții: *traco-dacic*- reprezentat de brad și de crengile de brad; *tipul elenistic* - reprezentat sub forma unei glastre cu flori; *tipul iranian*: reprezentarea copacului cu rădăcini, puternic reliefate, lângă care apar de obicei, la rădăcină sau pe crengi, reprezentări avimorfe sau zoomorfe. Deși mai mult specific sudului țării, pe porțile de șură în Ținutul Codrului este reprezentat pomul vieții de tip elenistic. La noi, pomul vieții a suferit trei procese de transformare: primul proces a fost transformarea, *Kantharos-ul* grecesc a fost înlocuit cu o gastră țărănească, mai exact în Ținutul Codrului chiar cu un potir. Al doilea proces este cel de înlocuire al plantei, vița de vie a fost înlocuită cu o plantă locală, în cazul nostru laleaua.

¹⁵ Vezi și Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p. 170.

¹⁶ Vezi Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *op. cit.*, p. 958.

¹⁷ Vezi Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 188.

¹⁸ Vezi Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 158.

¹⁹ Idem, p. 157.

²⁰ Romulus Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Dictionar-etnografic-R-Z.pdf>, accesat la data de 03.07.2020 la ora 15:48, p. 574.

²¹ Vezi și Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, p. 173.

²² vezi Idem, p. 301.

Ultimul proces este dispariția păsărilor care străjuiau glastra.²³ Ca o influență creștină, particular, se pot observa unele compoziții unde glastra cu flori este străjuită de cruci.

Motivul avimorf - de cele mai multe ori prezența acestui motiv pe porți reprezintă simbolismul păsării-suflet. Figura ei și prezența au puteri protectoare, benefice.

Subliniind simbolistica acestor ornamente și ceea ce reprezintă ele pentru lumea idilică a satului de odinioară, când oamenii își transpuneau trăirile, dorințele legate de existența lui, inspirate de mediul înconjurător, stilizate și transcrise pe monumentalele porți, amintindu-le de aceasta de fiecare dată când le priveau. Suntem tributari înaintașilor, dar și generațiilor viitoare a transmite, reînvia, și a ne rearmoniza la aceste sensuri pierdute în negura vremii. Prin ornamentica lor, porțile de șură codrenești reprezintă concentrări de energie sacră, care devin capabile să oprească răul, să alunge duhurile rele, să purifice omul și animalele care intrau în teritoriul străjuit de ele.

Aceste porți erau o marcă a statutului social în cadrul unei colectivități, monumentalitatea porților dintr-o gospodărie poate fi asemănată unor brațe mari, care se deschid cu generozitate celor care trec pragul gospodăriei, străjuind truda familială, dar și bucuriile și tristețile pe care le duce o familie.

Porțile de șură sunt importante pentru omul gospodar, acestea nu numai că îi protejează avutul, îi înfrumusețază gospodăria, dar, prin simboluri, poarta îl învită pe om la meditație, îl scoate din lumea profană către Cerul sacru, astfel, omul păstrează legătura nu numai cu orizontala, rezumându-se doar la lucrurile trecătoare, ci actualizează mereu și legătura cu verticala. El știe că la finalul vieții pământenești este sortit trecerii către o altă condiție; călătoria nu se termină aici, ci ia calea veșniciei. Asumarea unei astfel de forme de a fi îi dă omului dreptul să își găsească Centrul, să își găsească ordinea, echilibrul și să fie adeptul unei deveniri continue.

Într-unul dintre interviurile luate unui bătrân din Codru, el ne-a mărturisit importanța pe care o are ornamentica șurii: „*Da` omu nu-i marhă (animal n.n.). La oricare i-ar plăce` să aibe ceva mândru pă lângă casă. De aceia avem și flori în fața cășii. Veiz` că porțile de la șură să văd din uliță. Fiecare o vrut să fie fălos cu ce are el acasă. Și gardu și poarta dă la uliță is mai frumoasă decât cele din urma ogrăzii. Apoi, gândește-te, aproape tate acareturile is în șură. Acolo meri să lucrî. Când meri cătă șură să-ți placă și să-ți vie dragu` de muncă. Așe cum în casă îi camera dâna față, plină dă scoarță și alte lucruri mândre făcut`e dă fete și muieri, și bărbatu` trăbuia să aibă un loc din ogradă înfrumusătat dă el. D-apoi cum! Doară nu ne-om lăsa la ele! De asta is făcute, să nu fie porțile așe mari și goale. Să-i fie drag omului să margă la șură. Apoi acolo is flori, animale din pădure, soarele, stelele și luna și tăt felu` dă alte figuri. Da` acolo îi și cruce, că sântem creștini și ne temem de Dumnezău și am vre să ne ajute și să ne păzască pă noi și avutu` nost`.*”²⁴

Nu putem considera faptul că mărimea șurilor a apărut din dorința de a concura cu alți oameni, ori de fală, aceasta având o utilitate mult prea mare ca să primeze acest criteriu de ierarhie socială. Nevoia de a adăposti utilaje mari a primat cu siguranță: „*În șură să ține*

²³ Vezi Ibidem, pp. 543-544.

²⁴ Inf. Pinte Ioan, din Bârsăul de Sus (născut în 1952), an 2016.

caru`, ori amu` tractoru` și alte unelte agricole. Înlontru` șurii să treiera înainte să apară combainele. Pă laturi îs tăt felu` dă magazii și grajdurile, după cum are omu` nevoie. În șură îi aproape tăt ce nu țanem în casă. Numa` porcii nu să găzduiesc în șură. Nu îi voie. Așe am învățat dă la bătrâni.

În șură să țaneu și nunțale. Și bunica și mama și eu tăt în șură am avut nunta. Nu erau nunțale la restaurant, ca astăz`. Slujba dă înmormântare să țane tăt în șură și astăz`, dacă îi vreme gre` afară. După ce dăde vreme mai caldă (cam în aprilie – mai) feciorii durneu în șură, că mai umblau pă sat la fete și deranjau pă tătă lume` când să întorceu. Apoi danțu la șură, duminica, după ce ieșeu oaminii dă la Sfânta Beserică. Doamne, mândru pute fi! Acolo jucau tăți, și fetele cu feciorii și muierile cu bărbații lor și bătrâni. După colectivizare s-o țanut mai rar. Amu` am auzât că să țane iară pă mai multe sate, mai ales vara, când mai îs cei mai tânări pă acasă.”²⁵

Anexe

Anexa 1. Poarta din spate a șurii

Anexa 2a. *Mijlocariu – sistem de închidere a porților*

Anexa 2b- *Sistem de închidere a porților*

Anexa 3 – Pinionul casei are un decor similar porților de șură

Anexa 4. Șură codrească din satul Chilia

Anexa 5. *Portiță de intrare în șură. Decor similar cu cel al porților de șură.*

Anexa 6. *Motivul Pomului vieții de tip elenistic. Glastră cu lălea pe o poartă din satul Chilia.*

BIBLIOGRAFIE

Bănățeanu, Tancred, *Portul popular din regiunea Maramureș*, Casa Creației Populare Baia Mare, 1965.

Bernea, Ernest, *Civilizația română sătească. Ipoteze și precizări*, București, Colecția Țară și Neam, 1944.

Blaga, Lucian, *Elogiul satului românesc*, București, Editura Monitorului Oficial, 1937.

Butură, Valer, *Etnografia poporului român*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri: mituri, vise, obiceiuri, gesturi, forme, figuri, culori, numere*, Editura Polirom, Iași, 2009.

Dunăre, Nicolae, *Ornamentică tradițională comparată*, Editura Meridiane, București, 1979.

Eliade, Mircea, *Insula lui Euthanasius*, Editura Humanitas, București, 2004.

Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998.

Petrescu, Paul, *Arhitectura țărănească de lemn din România*, Editura Meridiane, 1974.

Rogoz, Viorel, *Familia în credințe și obiceiuri. Studiu de etnologie aplicată pe un material din ținutul Codrului*, Editura Solstițiu, Satu Mare, 2002.

Romulus, Antonescu, *Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești*, <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Antonescu-Dictionar-etnografic-R-Z.pdf>

Samurcaș, Alexandru Tzigara, *Izvoade de crestături ale țăranului român, Partea I*, Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate Anonimă, București, 1928.

Vuia, Romulus, *Studii de etnografie și folclor*, vol. II, București, Editura Minerva, 1980.

Reviste:

Iurașciuc, Ivan, „*Arhitectura populară codrenească și din lunca Someșului din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*”, în *Satu Mare. Studii și Comunicări*, nr. IV, 1980.

Iurașciuc, Ivan; S. Șainelic, „*Monumente de arhitectură populară: bisericile de lemn din zona Codru*”, în *Satu Mare. Studii și Comunicări*, nr. III, 1975.

Toșa, Ioan, *Contribuții la cunoașterea șurilor din Transilvania*, în *Satu Mare-Studii și Comunicări*, 1975.

Fototecă:

Imaginile cu șurile au fost realizate de mine în cadrul cercetării de teren.